

JOVAN VUJATOVIĆ

**HUSINSKA
BUNA**

JU: NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

JOVAN VUJATOVIĆ

HUSINSKA BUNA

SARAJEVO

1955

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

III 609 a

3K P1

UREDNIK
RISTO BESAROVIĆ

INV. b. 12341
PROSTENO

949-715

R

42061

JAVNA USTANOVA
NARODNA I UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA
DERVIŠ SUŠIĆ
TUZLA
Inv. broj: 0114651
Inv. b. 22 94(497.6)
Sign. 22 94(497.6)
Sign.

VOJATOVIC J. Hus

NARODNA PROSVJETA
IZDAVAČKO PREDUZEĆE
BEOGRAD — SARAJEVO — ZAGREB

Izdavačko preduzeće »Narodna prosvjeta«, izdaje ovu knjigu povodom proslave 50-godišnjice radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini.

1*

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

P R E D G O V O R

Pojava ove brošure upravo u vreme kad radni ljudi Bosne i Hercegovine slave 50-godišnjicu svog radničkog pokreta dolazi u dobar čas. Ona osvežava uspomenu na jedan od najsudbonosnijih momenata borbe proletarijata naše zemlje i njegove revolucionarne Partije, iznoseći neke — mlađim generacijama — nepoznate činjenice, objašnjavajući, čak i mnogim starijim, neke nejasne detalje.

Ima kod nas ljudi koji, ne poznavajući prošlosti ili ne želeći da je poznaju, misle da istorija počinje od njih. Ima opet drugih koji, zaneseni veličanstvenošću borbe naših naroda i Partije, vođene u periodu Oslobođilačkog rata, potcenjuju borbu koju je do tog vremena vodila radnička klasa i drugi napredniji pokreti. Međutim, ne treba zaboraviti da ništa ne proizilazi samo od sebe. Jer upravo ta ranija borba, zablude i greške, pa čak i porazi ranijih generacija, bili su neiscrpni rezervoar iskustva na kom je izgrađivana pravilnost linije naše borbe i njena pobedonosna strategija i taktika u toku poslednjih decenija. Tom ranijom borbom, samokritičkim prečišćavanjem raznih grešaka i zabluda, razračunavanjem sa onima koji su bili smetnja u toku teškog i pobedonosnog pohoda, bili su iskovan i kadrovi sposobni za dela koja su ih čekala, za otsudni boj u koji su krenuli pod vodstvom druga Tita. Možda nekima danas, koji su videli, preživeli i poznaju kudikamo zamršenija istoriska zbivanja poslednjih godina »Husinska buna« izgleda beznačajna i mala. Radilo se tu o svega nekoliko sela i nekoliko stotina rudara, čiji je revolt bio relativno lako ugušen u nekoliko dana. Pa ipak, ako zagledamo ozbiljnije istoriskim činjenicama u oči, mi ćemo videti

da je ta naizgled mala pobuna značila krupnu istorisku prekretnicu ne samo kad je u pitanju borba rudara ili čak proletarijata Bosne i Hercegovine. Ona je imala širi opštejugoslovenski značaj. Radilo se o kulminaciji jednog revolucionarnog perioda.

Radilo se ko će koga. Da li radnička klasa buržoaziju ili buržoazija radničku klasu. Radilo se o vremenu koje se odvijalo u senci pobjeda Velike Oktobarske revolucije, koja se preleva i svojim talasima zapljuskivala duboko u Evropu. Radilo se napose o vremenu koje se odvijalo u znaku krupnih političkih i ekonomskih pobjeda radničke klase Jugoslavije. Radilo se, doduše, i o vremenu kada su se unutar klase i njene revolucionarne Partije nazirali ozbiljni znaci slabosti, naročito kad se uzmu u obzir rukovodeći vrhovi. Radilo se o sudbonosnoj 1920 godini, preobilatoj klasnim sukobima i previranjima.

Niz uspijelih štrajkova, krupan uspeh na izborima za Ustavotvornu skupštinu, još krupniji uspjesi na opštinskim izborima koji su Komunističkoj partiji obezbjedili niz ključnih pozicija u nekim od najvećih gradova Jugoslavije — sve se to redalo vrtoglavom brzinom. A s druge opet strane vladajuća klasa, u smrtnom strahu, bila je svesna da joj se radi o opstanku, o biti ili ne biti. Sve je to nagoveštavalo primicanje časa konačnog odlučujućeg obračuna za koji su se pripremala i jedna i druga strana. Nažalost, u tom pripremanju prilike su išle na ruku buržoazije; ona se pokazala umešnija.

Izdajničko istupanje Živka Topalovića i njegove grupe na Vukovarskom kongresu, a nešto docnije takozvani »Manifest opozicije« ohrabrio je vladajuću buržoaziju, i omogućio joj da smišljeno pređe u nastupanje. Opadanje revolucionarnog elana u svetu posle sloma Bavorske i Mađarske komune još više joj je ojačalo pozicije. Uspjesi koje je postigla gušenjem u krvi velikog štrajka železničara, što je opet dovelo do raspada u to vreme najmoćnije sindikalne organizacije — Saveza saobraćajnih i transportnih radnika — a naročito nenailaženje na otpor prilikom izbacivanja i raspuštanja novoizabranih opštinskih odbora iz većeg broja glavnih i najvažnijih gradskih opština, otkrilo je buržoaziji najosetljivije slabosti protivnika. Ona je

žudila da nađe povoda za otsudan udarac protiv cele radničke klase Jugoslavije. Pružila joj se prilika da ga nađe uskoro u velikom štrajku rudara decembra 1920 godine.

Postupajući slično kao i prilikom štrajka transportnih i saobraćajnih radnika, kad je, zadovoljavajući zahteve rečnih brodara, pocepala i oslabila redove štrajkača, ona je ovaj put, zadovoljavajući zahteve slovenačkih rudara, sručila svoj brutalni udar na rudare Bosne i Hercegovine, gušeći njihov pokret u teroru i krvi.

Nasuprot tadanjem sindikalnom i partiskom rukovodstvu koje je stižavalo borbeno raspoloženje masa, ubedjujući ih da će stvar lakše izvojevati parlamentarnom borbom, buržoazija je pravilno ocenila od kolike je za nju važnosti vreme. Ona je našla načina da bude dobro upoznata šta se zbiva u redovima radničkog pokreta posle Vukovarskog kongresa i izdaje Topalovića i njegove »centrumaške grupe«. Ona je videla da je ogromna većina ostala verna komunistima i da se u vodstvu Komunističke partije počinju da pribiru snage svesne i sposobne da uz pomoć masa ponovo organizuju, učvrste i povedu radničku klasu ka daljim pobjedama. Ona je bila svesna da ako u tom času ne preduzme odlučnu akciju vreme će se okrenuti protiv nje, dajući prednost protivniku.

Dok se sindikalno i partisko rukovodstvo toga vremena stalno pravdalo pred javnošću i vlastima da štrajkovi koji su zahvatili tako ogromne razmere nisu političke prirode nego čisto tarifni pokreti, buržoazija je znala i bila načisto da se te dve stvari, kad je u pitanju borba nje i radničke klase, ne mogu razdvajati.

Svega toga bila je svesna vladajuća buržoazija u času kad je na Husinu u krvi ugušila spontani i opravdani revolt rudara Kreke, a time i veliki štrajk rudara. Ona je za taj svoj napad izabrala zaista najpogodnije vreme. Udarajući po štrajku, ona je udarila po klasnom sindikalnom pokretu, računajući tom prilikom na podršku Topalovićevih »centrumaša«, koji su u sindikatima još držali niz vodećih pozicija. Sramna izdajnička i provokatorska uloga tadanje socijaldemokratske vodeće ekipe doprinela je pobjedi buržoazije sigurno isto koliko i njeni topovi, mitraljezi i policiski sistem.

Bezobzirnost kojom je vladajuća buržoazija ugušila štrajk rudara, a napose svirepost kojom se obračunala s »Husinskom bunom« trebalo je da dokaže svetu da se tu radilo o organizovanoj komunističkoj akciji koja je išla na nasilno menjanje poretka i vlasti. Ona je poslužila tadašnjoj vladi da svega desetak dana iza tih događaja objavi poznatu Obznanu, a pola godine iza toga i Zakon o zaštiti države. Značaj Husina je u tome jer je tu buržoazija u borbi s radničkom klasom Jugoslavije uspela da dobije svoju prvu veliku bitku. Ali on je još više u tome jer je tu proletarijat koga težak poraz nije zbunio počeo da iz svojih grešaka i slabosti izvlači korisno iskustvo koje ga je dovelo do konačne pobeđe.

Teror i divljačko razračunavanje režima s rudarima Kreke naišao je na saobraćanja i revolt širom sveta. Iako gonjena, Komunistička partija je našla puta i načina da u odbranu progonjenih rudara mobiliše naprednu međunarodnu javnost. A »snage koje je taj režim mislio da uništi iznimnim zakonima, tamnicama i terorom, uništile su taj režim i on danas pripada dalekoj prošlosti kao da ga nikad nije bilo. Ali, bilo ga je i on je pre dvadeset godina harao ovom zemljom. Bilo ga je i za rudarske radnike Bosne i Hercegovine kao i za svu radničku klasu Jugoslavije, jer se njegova nedela ne daju izbrisati iz našega sećanja« (M. Pijade).

Bez obzira na to što smatram da ovom brošuricom tema o kojoj je reč nije ni blizu iscrpna i što sigurno ima još mnogo materijala i izvora koji se odnose na nju, rad druga Vujatovića, osvežavajući uspomene na sudbonosne dane borbe radničke klase, na »Husinsku bunu«, pretstavlja značajan prilog istoriji radničkog pokreta naše zemlje i time zaslužuje dostojno priznanje.

Todor Vujasinović

U nizu radničkih štrajkova koji su izbijali u staroj Jugoslaviji značajno mjesto zauzima štrajk rudara Kreke krajem 1920 godine.

Ovaj štrajk je zbog surovog odnosa tadanjih vlasti spontano prerastao u oružani otpor rudara i seljaka iz okoline Kreke. Pošto su se glavni sukobi štrajkača sa organima vlasti odigrali u rudarskom selu Husinu nedaleko od Kreke, rudari i narod ovoga kraja nazvali su štrajk »Husinskom bunom«.

